

STYLY UČENÍ

Daniela Janečková

Pedagogická fakulta ZČU

Během svého vývoje získává člověk mnoho poznatků učením, od prostého napodobování a pozorování ke složitější analýze a syntéze. Do průběhu učení vstupuje řada činitelů. Předpokládáme, že významně ovlivňují učební činnost. Od prioritního "co naučit", až k hledání a určování prostředků podmínek učení.

Připomeňme si sdělení našeho významného pedagoga vyjádřeného asi před 300 lety: "Má-li se toto jeviště světa změnit, je nutné, aby se od nehlubších základů změnilo všechno lidské vzdělávání... To jest, aby všechno, čemu jsou lidé učeni a čemu se učí, nebylo:

1. něco rozříštěného a částečného, nýbrž něco jednotného a celostního,
2. něco povrchního a zdánlivého, nýbrž něco pevného a skutečného,
3. něco trpkého a mocenského, nýbrž něco mírného a lahodného a proto trvalého" (Komenský, J.A., 1992)

Nadále se budeme zamýšlet nad tím, jaké podmínky vytvářet, aby se učení žákům stávalo příjemným zážitkem. K psychologickým zvláštnostem žáka patří integrita osobnosti, temperament, emotivnost, kognitivní styl i styl učení apod. Znalosti o preferenci učebních stylů žáků jsou podle našeho názoru jedním z předpokladů pro stanovení podmínek, které by pozitivně ovlivňovaly učení subjektu. Z tohoto důvodu jsme zkoumali právě styly učení žáků. Přikláníme se k vyjádření J. Mareše: "... styly učení jsou svébytné postupy při učení, svébytné svoji strukturou, posloupností, kvalitou, pružností aplikace, mají charakter metastrategie učení. Jedinec je používá v určitém období života, převážně v situacích pedagogického typu a pravděpodobně jsou relativně nezávislé na obsahu učení, na učivu..." (Mareš, J. 1993) Ve výzkumu jsme se zabývali právě styly učení žáků běžné populace i zdravotně postižených. K získání informací o stylech učení jsme použili dotazník LSI (Learning Style Inventory). Autory dotazníku jsou R. Dunnová a K. Dunn a G. Price. Pracovali jsme již s jeho upravenou verzí podle J. Mareše a H. Skalské. Počet otázek byl redukován ze 104 na 71 a počet faktorů z 22 na 21. Preference stylů učení byly vyjadřovány proměnnými a seskupeny do určitých okruhů: fyzikálního prostředí, intencionálních aspektů, sociálních a psychofyzilogických potřeb.

Naší intencí bylo poznat styly učení také u žáků zdravotně postižených. Chtěli jsme zjistit, zda se styly učení žáků běžné populace a žáků zdravotně postižených od sebe liší. Z tohoto důvodu jsme zvolili za respondenty jak žáky běžné populace, tak i žáky zdravotně postižené (tělesně, zrakově, mentálně postižené, s lehkou mozkovou dysfunkcí a dyslektiky). Celkem jsme získali odpovědi od 457 žáků (84 žáků patřilo běžné populaci a 373 žáků bylo se zdravotním postižením).

Po seskupení všech proměnných do čtyř okruhů jsme dospěli k těmto poznatkům:

a) O preferenci fyzikálního prostředí (faktory: hluk, ticho, teplo, světlo, nábytek) neprojevilí žáci běžné populace ani žáci zdravotně postižení signifikantní zájem. Zřejmě žákům ve třídě vyhovuje jak teplo, hluk i světlo, tak i nábytek. Fyzikální prostředí v běžných třídách se tedy signifikantně neliší od podmínek v rodinném prostředí (teplo, světlo, hluk). Toto zjištění pokládáme za signifikantní ke stanovení podmínek také pro pedagogickou interaci. Nevylučujeme možnost individuálních variabilních preferencí

b) K intencionálním aspektům patřily faktory: motivace, odpovědnost, vytrvalost, strukturování úkolů. Vyšší preference uvedli zdravotně postižení žáci ve faktorech vnitřní motivace strukturování úkolů. Žáci běžné populace měli v těchto faktorech signifikantně nižší preference. Zdravotně postižení měli nižší preferenci ve vytrvalosti, v tomto faktoru měli zdravotně postižení vyšší preference.

Je otázkou, zda vysoká vnitřní motivace žáků zdravotně postižených vyplývá ze snahy vyrovnat se svým spolužákům. Mnohdy se stávají výsledky těchto žáků prestižní záležitostí pro ně i pro jejich rodiče a přinášejí často negativní důsledky. Pedagog by se měl stát koordinátorem této vnitřní motivace. Pozitivním jevem jsou prožitky běžné populace ze společného vzdělávání, v kterých tito vnímají pracovní úsilí, píli žáků zdravotně postižených. Vyšší potřeba strukturování úkolů a nižší vytrvalost žáků zdravotně postižených vyžaduje podle našeho názoru individuální přístup. Vhodnou formou je účast dalšího pedagoga ("pomocníka" učitele, rodiče) při vyučování.

c) Psychofyzilogické potřeby byly zaměřeny na preferování určitého způsobu přijímání informací, určité denní doby při učení, potřeby jídla a pití při učení, potřeby pohybu při učení. Vyšší preference potvrdili zdravotně postižení pouze ve faktoru auditivní-vizuální učení. Konstatujeme, že žáci jednotlivých kategorií zdravotního postižení projevíli značnou variabilitu ve výběru preferencí tohoto okruhu.

d) Za sociální potřeby byly považovány faktory: učit se sám, s kamarádem, mít na dosah dospělého člověka, střídání sociálních podmínek učení. Vyšší preference uvedli ve faktoru učit se s kamarády a v autoritě dospělých zdravotně postižení všech kategorií. V těchto faktorech měli naopak žáci běžné populace signifikantně nižší preference.

Nižší preference zdravotně postižených žáků jsme zjistili ve faktoru učit se sám, což nám potvrzuje, že žáci všech kategorií zdravotního postižení se chtějí učit s někým. Z tohoto důvodu tento faktor uvádíme jako vyšší preferenci sociálních potřeb.

Po shrnutí těchto dílčích výsledků konstatujeme, že styly učení žáků běžné populace a zdravotně postižených se liší, v některých případech je tato odlišnost signifikantní. Nelze opomenout, že zdravotně postižení preferují faktory z okruhu sociálních služeb. Je potřebné vytvářet pro styly učení jak žáků zdravotně postižených, tak i žáků běžné populace takové podmínky, aby jejich preference byly respektovány. Jejich zajištění převážně spočívá na učitelích a rodičích.

Literatura

Komenský, J. A.: Obecná porada o nápravě věcí lidských. I. vyd., Praha, 1992.

Kulič, V.: Psychologie řízení učení, Praha, 1992.

Mareš, J.: LSI - Dotazník stylů učení pro žáky základních a středních škol. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 1994, r. 29, č.3.

Mareš, J., Skalická, H.: Česká verze dotazníku LSI, zjišťující styly učení u žáků základních škol. Pedagogický výzkum a transformace české školy, 1993.

Dr. Daniela Janečková
katedra pedagogiky
Pedagogická fakulta ZČU
Klatovská 51
320 13 Plzeň